

POLITIET

Til Politidirektoratet

Postboks 2090 Vika

0125 OSLO

NORDLAND POLITIDISTRIKT

Deres referanse:
19/53376-3

Vår referanse:
19/53376-9

Sted, Dato
Bodø, 28. februar 2020

RUSREFORMUTVALGETS INNSTILLING NOU 2019:26 – FRA STRAFF TIL HJELP HØRINGSSVAR FRA NORDLAND POLITIDISTRIKT

Viser til Politidirektoratets brev av 15. januar 2020 der det bes om høringsuttalelser fra politidistrikt og særorgan på Rusreformutvalgets innstilling NOU 2019:26 – *fra straff til hjelp*.

Politidirektoratet har vurdert noen punkter i innstillingen som særlig viktige, og Nordland politidistrikt vil kommentere disse i det følgende:

1. Utvalgets forslag om å avkriminalisere alle typer narkotiske stoffer for alle brukergrupper

Rusreformutvalget har i sin innstilling fremmet forslag om at bruk og besittelse av alle typer narkotika innenfor gitte mengder skal avkriminaliseres. Vi oppfatter det slik at utvalget har tolket mandatet fra Regjeringen dithen at reformen skal omfatte alle typer rusmidler, som benyttes for å få ruseffekt.

I mandatet framgår det at "Regjeringen vil gjennomføre en rusreform for å sikre et bedre tilbud til rusavhengige, der ansvaret for samfunnets reaksjon på bruk og besittelse av illegale rusmidler til eget bruk overføres fra justissektoren til helsetjenesten". Utvalgets flertall har etter vår oppfatning valgt å se bort fra mandatets ordlyd om *rusavhengige*, og fortolker dette i vid forstand ved at alle som bruker eller besitter illegale rusmidler skal omfattes av reformen. Vi oppfatter dette som en utvidelse av mandatet som ikke kan ha vært tilsiktet. Det vises til utformingen av mandatet som synes å være rettet mot etablerte rusmisbrukere der rusmisbruket har gitt et klart helseproblem. Slik vi oppfatter mandatet vil sporadisk bruk, såkalt rekreasjonsbruk, ikke være omfattet. Når utvalget likevel velger å inkludere alle brukere av illegale rusmidler i sitt forslag går dette på tvers av hva som oppfattes å være formålet med reformen, nemlig å tilby helsehjelp til de som sliter med uttalt rusproblematikk. Det fremgår riktignok av innstillingen at en søker å intervensere på et tidlig stadium for å kunne forhindre at rusmisbruket eskaleres og blir et faktisk helseproblem.

Nordland Politidistrikt

Bodø
Post: Postboks 1023, 8001 Bodø
Besøk: Kongens gate 81

Tlf: 75 58 90 00
E-post: post.nordland@politiet.no

Org. nr.:
Giro:
www.politi.no

Nordland politidistrikt mener at det må skilles mellom de som har et rusproblem som er så uttalt at det utgjør en avhengighet i medisinsk forstand, og de som bruker narkotika mer sporadisk. Det framstår som uheldig at personer som ikke er rusmiddelavhengig også skal omfattes av forslagene. Folkehelseinstituttet har definert det på følgende måte:

"Rusmiddelavhengighet kjennetegnes av at brukeren har et sterkt ønske om å innta rusmiddelet og har vansker med å kontrollere bruken. Brukeren opprettholder bruken til tross for skadelige konsekvenser, og prioriterer rusmiddelinntak foran andre aktiviteter og forpliktelser. Rusmiddelavhengighet innebærer også behov for økende doser (toleranseutvikling) og noen ganger avvenningssymptomer (abstinenser). Disse symptomene varierer med type rusmiddel og omfanget."

Rusavhengige har behov for helsehjelp, og straff anses ikke som et adekvat hjelpemiddel mot rusavhengighet. En kan derfor forstå hvorfor flertallet ønsker avkriminalisering av bruk og besittelse for denne gruppen rusbrukere. Imidlertid deler vi ikke utvalgets konklusjon om at manglende oppfølging av pålegg om helsehjelp ikke skal sanksjoneres, slik som f.eks. i Portugal. Utvalget henviser til at det kan oppstå tillitsproblemer, at sanksjoner er lite konstruktive i forhold til situasjonen vedkommende står osv. Utvalget drøfter slik en forstår det kun økonomiske sanksjoner, men det finnes alternative sanksjoner lik det som det praktiseres i Portugal som kan være aktuelle. Manglende oppmøte vil dessuten medføre at hjelpetilbudet bindes opp ressursmessig av en bruker som velger ikke å møte. Paradoksalt nok vil pasienter som velger ikke å møte til avtalt time på sykehus ilegges et gebyr på ca 1000 kroner, mens denne pasientgruppen risikofritt kan unnlate oppmøte.

For personer som ikke faller inn under definisjonen rusmiddelavhengig - av utvalget omtalt som rekreasjons- og eksperimentbrukere - gjør ikke de samme helsemessige hensynene seg gjeldende. Nordland politidistrikt mener derfor at utvalget har gått utenfor sitt mandat når de utvider gruppen som skal omfattes av rusreformen. Det er fra vår side viktig, ut fra et samfunnsikkerhetsmessig perspektiv, å skille mellom disse gruppene. Det er vesentlig å opprettholde dagens strenge narkotikapolitikk for å unngå nyrekruttering og alminneliggjøring av narkotikabruk. Narkotikabruk, og det som dette fører med seg av annen kriminalitet, og sosialt forfall er ikke en ønsket utvikling (jfr. Folkehelseinstituttet). Ved å opprettholde et straffesanksjonert forbud ovenfor de som ikke er rusmiddelavhengige gir vi et klart og tydelig signal fra storsamfunnet om at dette ikke er ønskelig adferd. Her kan det også vises til Portugal der de forskjellsbehandler de uttalte rusmisbrukerne fra rekreasjonsbrukerne, ved at sistnevnte gruppe kan ilegges overtredelsesgebyr. Et skille og en straffesanksjonering vil også innebære en sterkere oppfordring for øvrige aktører i samfunnet til å melde fra om ulovlig bruk, f.eks. lærere, helsesøster, foreldre, utelivsbransje og andre som står i nær kontakt med denne brukergruppen. Slik vil en også kunne stanse en begynnende narkotikakarriere så tidlig som mulig.

Politiets reaksjoner mot gruppen førstegangsbrukere har blitt utvidet, særlig hva gjelder unge under 18 år. Tidligere medførte bruk og besittelse normalt en reaksjon i form av forelegg. I dag har politiet fått utvidede muligheter gjennom bruk av påtaleunntakelser på vilkår, ungdomsoppfølging, ungdomsstraff mv. nettopp for å hindre at rusbruken får utvikle seg. Utvalget konkluderer med at ungdomstiltak bør være basert på frivillighet, til tross for kunnskap som tilsier at hjelpetiltak mot ungdom kan få et positivt utfall selv om inngangen til

tiltaket er tvunget. I stedet vises det til undersøkelser knyttet til psykiatri og henvisninger til at tvang er integritetskrenkende også ovenfor unge. Utvalget gir uttrykk for en overdreven tro på at helse og sosialfaglig intervensjon skal kunne virke motiverende, uten å kunne vise til noen form for empiri. Etter vår oppfatning er dette en særs risikabel innstilling, basert på våre erfaringer knyttet til ungdom og rus. Det er gjennomgående mange ungdommer som ikke har innsikt i egen rusbruk og konsekvensene av dette. Et ikke-sanksjonert pålegg om å møte for en rådgivningstjeneste blir i forhold til ungdom et alt for svakt virkemiddel, og vi risikerer å miste dem som virkelig er i faresonen.

Utvalget drøfter i svært liten grad hvilke samfunnsmessige konsekvenser en avkriminalisering vil kunne få, og et isolert individfokus framstår som uheldig når en så vidtrekkende reform skal behandles. Erfaringer fra amerikanske stater som har legalisert bruk av cannabis viser en økning i bruk blant de yngste. Selv om det her gjelder avkriminalisering - og ikke legalisering - så er det likevel grunn til å tro at en avkriminalisering vil medføre økt bruk. En sammenligning med Portugal, hvor en har sett en nedgang i bruken, er ikke direkte sammenlignbar, idet forslaget fra utvalget legger opp til en mindre forpliktende oppfølging av brukerne enn hva tilfellet er i Portugal.

Ettersom det dreier seg om avkriminalisering, og ikke legalisering, vil det illegale stoffmarkedet fortsatt bestå. Det er dessuten grunn til å tro at markedsgrunnlaget for narkotikasalg vil øke, jfr. ovenfor, noe som også tilsier at kriminaliteten vil øke. Narkotikamarkedet er preget av organisert kriminalitet, kamp om territorier og rivalisering mellom gjenger og grupperinger om markedet. Politiets trusselvurderinger viser at narkotikaomsetning er en stor del av det økonomiske fundamentet innen den organiserte kriminaliteten. Det er derfor risiko for at en vil oppleve økt vold mellom disse grupperinger for å sikre egne markeder og ekspansjon av disse. En tar med andre ord ikke bort den tyngste delen av kriminaliteten knyttet til narkotikabruk ved den foreslåtte avkriminaliseringen, det legges snarere mer til rette for den.

Forslag om avkriminalisering medfører også at adgangen til å benytte tvangsmidler i stor grad bortfaller. Dette er problematisk i forhold til etterforskning av saker som knytter seg til innførsel, distribusjon og omsetning av narkotika. Slike saker starter ofte med opplysninger som framkommer gjennom straffesaker knyttet til brukerledd - enten fordi man har tappet mobiltelefoner, avhørt vedkommende eller har funnet bevis som knytter selgere og andre aktører i narkotikakjeden. Erfaringer som politiet har gjort seg gjennom mange år viser at dette ofte er helt nødvendige brikker for å kunne ramme selgere og avdekke organisert kriminalitet knyttet til narkotikavirksomhet. Realiteten i forslaget vil derfor være at et viktig verktøy i kampen mot organisert kriminalitet og narkotikavirksomhet fjernes. Vi slutter oss til statsadvokat Erik Førde som 21.februar 2020 skrev i Aftenposten at "Avkriminalisering av narkotika vil være en gavepakke til de som står bak organisert narkotikaomsetning".

2. Utvalgets forslag til grenseverdier for straffrihet

Utvalget har i sin innstilling anbefalt en mengdebegrensning for besittelse av narkotika. Vi har satt de anbefalte grenseverdiene inn i en tabell, og lagt til antall brukerdoser og straffereaksjon som ville blitt utmålt for slike mengder narkotika i dag;

Stoff	Flertallets forslag	Brukerdoser	Strafferettspraksis
Heroin	5 gram	25 (0,2g)	90-120 dager fengsel
Kokain	5 gram	10 (0,5g)	Betinget 18 dager + bot
Amfetamin	5 gram	20 (0,25g)	14 dager fengsel
GHB, GBL ¹ og 1,4-butandiol	1 desiliter	33 (3g)	Forelegg
LSD	3 lapper/ «syreblottene»	1 drypp	Forelegg
MDMA (pulver/krytaller)	1 gram	1 (1g)	Forelegg
Cannabis	15 gram	15 (1g)	Forelegg
Sopp inneholdende psilocin/psilocybin	50 gram		24 - 30 dager fengsel
Khat	2 kg	5 (400g)	Forelegg
Legemidler (Rusdosene beregnes på samme måte som ved anvendelsen av Riksadvokatens foreleggsgrense)	25 rusdoser	Varies	Forelegg i de fleste tilfelle

Det opplyses at mengdebegrensningen er "*basert på undersøkelser av hva som er et realistisk spenn og forventet variasjon blant brukerne*". Etter vår oppfatning er forslaget både unyansert og mangelfullt begrunnet. De anbefalte mengdene omfatter brukerdoser for inntil en ukes bruk, og straffereaksjonene varierer fra forelegg til 3-4 måneders fengsel. I sum vil de anbefalte mengdene utgjøre ca et halvt års fengsel med dagens rettspraksis.

Den strafferettslige vurderingen baseres i dag på skadepotensialet i stoffene og risikoen for spredning. Utvalgets anbefalte mengdebegrensninger vil åpne for at narkotikaselgere kan ha relativt store mengder narkotika risikofritt med seg. Det er dessuten grunn til å tro at narkotikaselgere vil innrette sin virksomhet etter mengdebegrensningene ved at de benytter seg av depoter hvor de henter straffefrie mengder for distribusjon. Dette er basert på politiets erfaring i dag, der vi ser at de som selger narkotika søker å tilpasse seg mildere straffenivå ved å hente ut mindre partier av gangen for å få minst mulig straff ved oppdagelse. Vi vil også oppleve at brukerne selv oppbevarer større mengder på seg med den spredningefaren dette innebærer.

Til sammenligning er det fastsatt helt andre verdier i Portugal, hvor de straffrie grensene er: 1 gram amfetamin, 1 gram MDMA, 1 gram heroin, 2 gram kokain, 5 gram hasj og 25 gram marihuana.

Nordland politidistrikt mener at grenseverdiene er satt for høyt i utvalgets forslag. Skulle man angi noe syn på hvor verdiene bør ligge, bør en se hen til hva som i dag er å anse som besittelse etter legemiddeloven. Disse mengdene er tilpasset det som er å regne som eget bruk etter dagens rettstilstand.

For øvrig framstår det som noe paradoksalt at utvalget på den ene siden framhever rusavhengiges behov for å kunne ha med seg litt større mengder narkotika, samtidig som de foreslår at politiet skal kunne beslaglegge narkotika som de kommer over. Det sistnevnte eliminerer etter vår oppfatning de hensyn utvalget begrunner sitt forslag med.

Nordland politidistrikt vil framheve behovet for et sanksjonsregime mot rekreasjonsbrukere, unge rusmisbrukere, nye rusmisbrukere uavhengig av alder, samt for aktører innenfor distribusjon, innførsel og produksjon av narkotika. For de aller tyngste rusmisbrukerne - som over år har hatt et omfattende rusmisbruk som har ledet til en forringet livskvalitet - er vi enige i at straff som sanksjon for selve bruken ikke har hatt den tiltenkte effekt. Det er imidlertid ingenting i veien for at rusavhengige gis et helsemessig alternativ innenfor dagens system. En evt. avkriminalisering må uansett innskrenkes til rusavhengige personer, og det må utarbeides spesifikke kriterier for hva som skal defineres som rusavhengig. Det kan for eksempel tas utgangspunkt i NAV sine kriterier for uførepensjon, eller kartlegginger som Kriminalomsorgen foretar i forbindelse med Narkotikaprogram.

3. Utvalgets forslag om at politiet skal kunne beslutte oppmøteplikt for en kommunal rådgivningsenhet

Nordland politidistrikt støtter i utgangspunktet Rusreformutvalgets forslag om i større grad å involvere kommunene i oppfølgingen av brukere av narkotika. Forslaget om å opprette en kommunal rådgivningsenhet er et godt forslag som - forutsatt at den innehar tilstrekkelig kapasitet og kompetanse - kan bidra konstruktivt med helsemessig oppfølging for en del av målgruppen. Vi er imidlertid skeptisk til at dette skal være den eneste instansen som følger opp personer etter avdekking av misbruk, samt at det baseres fullt ut på frivillighet. Forslaget tar dessuten, i for liten grad, hensyn til samfunnets behov for forebygging gjennom forvaltning, for eksempel i forhold til pass, våpen og førerkort, samt behovet for å kunne bruke registrerte opplysninger for å sikre at uegnede personer ikke kommer inn i enkelte yrker og funksjoner.

Vi er bekymret for at oppmøteplikten i for liten grad differensierer mellom ulike typer brukere, og at forslaget i for stor grad baseres på frivillighet uten mulighet til å følge opp dem som ikke vil medvirke. Et av argumentene for rusreformen er at politiet har hatt for sterkt fokus på å straffe gamle, syke, slitne narkomane. Dette mener vi er en myte, og det blir feil å bruke en slik tilnærming som faktagrunnlag. Politiet har imidlertid ofte befatning med tunge rusmisbrukere fordi mange av dem også begår annen kriminalitet, som for eksempel salg av narkotika, vinning og voldskriminalitet. Dette er handlinger som fortsatt skal følges opp med straff. Det bør derfor etableres en ordning som tar høyde for at rusavhengige både skal gjennomføre straff og gis et behandlingstilbud, og det bør skje ved at de dømmes til oppfølging og behandling.

Ungdom som blir tatt bør også kunne ilegges sanksjoner med tanke på å komme seg ut av et misbruk. Ungdom er gjerne i opposisjon til det etablerte, og i denne konteksten prøver de narkotika. Vår erfaring tilsier at de unge neppe vil endre kurs frivillig gjennom oppmøteplikten. Allerede nå ser vi at det "reklameres" for reformen på sosiale media. Ungdom påvirkes av det

de ser og hører, og det er vår påstand at terskelen for å prøve narkotika kommer til å bli lavere. Vi vil også påstå at ungdom trenger faste rammer og regler. Mange ungdommer som har tatt uheldige valg trenger en fast hånd og tett oppfølging. Hvis politiets mulighet til å følge opp ungdom blir borte, mister vi et vesentlig virkemiddel for å kunne være tett på og jobbe med enkeltindivider over tid. Politiet jobber ofte med ungdommer over en lengre periode, med blant annet rustesting og ungdomsprogram. Dette gjøres gjerne som en del av en påtaleunntakelse med vilkår, der man samarbeider med andre etater om et opplegg rundt den enkelte ungdom. Vi vet at mange ville falt ut tidlig dersom vi ikke kunne pålegge dem å gjøre dette - og misbruket kunne fortsatt ukontrollert. Et "ris bak speilet" er ofte helt nødvendig for å kunne jobbe med enkeltindivider lenge nok til at man opplever en endring. Politiet bistår også foreldre når de sliter, og det er mange krevende og utfordrende situasjoner for pårørende som ikke når gjennom til sin ungdom. Vi har dessverre ikke tro på at en frivillig rådgivning vil ha den nødvendige effekt på dem som eksperimenterer og er i opposisjon.

Vi er også i sterk tvil om kommunene i dag er rustet til å håndtere rådgivningsplikten og den oppfølgingen som skal gjøres etterpå. Vår erfaring er at det er store ulikheter mellom kommunene, men de fleste mangler et fullgodt tilbud til rusavhengige. For Nordland sitt vedkommende så gjelder dette uavhengig av størrelsen på kommunene.

Politiet jobber med tunge rusmisbrukere som i tillegg ofte har psykiske lidelser. Med dette følger ofte en vanskelig og utagerende oppførsel. Behandlingstilbudet i dag er mangelfullt, og det blir ofte problematisert hva som er rusrelatert og hva som er psykiatri? Vi frykter at rusavhengige blir definert ut av målgruppen pga manglende tilbud og ressurser i kommunene, og at tilsvarende vil skje i en allerede presset spesialisthelsetjeneste. Vi ser tendensene i dag - der spesialisthelsetjenesten skyver den rusavhengige i retning kommunen pga rusproblematikk, mens kommunen skyver tilbake pga psykiatri. Og så ender den rusavhengige opp med et manglende tilbud begge steder. Samtykkeordningen utgjør en åpenbar risiko for å kunne følge opp den rusavhengige, men det fremstår som et enda større eksperiment dersom den kommunale rådgivningsenheten selv skal vurdere om det er hensiktsmessig å jobbe videre med den rusavhengige eller ikke. Det vil i så fall forutsette en betydelig styrking av det kommunale hjelpeapparatet for å få dette til.

Vi er også skeptiske til bruken av pålegg i forbindelse med henvisning til rådgivningsenheten all den stund manglende oppfølging ikke kan sanksjoneres. Det fremstår som selvmotsigende å gi "frivillige pålegg", samtidig svekker det politiets autoritet og legitimitet i samfunnet. Pålegg som et forvaltningsvedtak vil dessuten føre til unødvendig mye administrasjon for politiet i disse sakene. Dersom forslaget videreføres bør henvisningen til rådgivningsenheten ikke gis om et pålegg fra politiet - vi bør heller informere om ordningen, samt gi den rusavhengige et *tilbud* om oppmøte. Tilbudet kan uansett gis i skriftlig form og loggføres i politiets operasjonssystem.

Vi er også bekymret for at ordningen på sikt vil medføre at politiet nedprioriterer disse oppdragene, og at gruppen som møter for rådgivningstjenesten ikke nødvendigvis representerer de som trenger tilbudet mest. Oppdrag som ikke gjelder opprettholdelse av ro og orden eller straffesak faller ofte utenfor det politiet prioriterer å jobbe med. Slik vil det også være med disse oppdragene. Arbeidet med brukere av narkotika vil neppe bli et prioritert område for politiet fremover, og vi risikerer at avdekkingen får et tilfeldig preg. Når avdekking ikke skjer gjennom systematisk arbeid fra politiets side, risikerer vi også at de som møter for den kommunale rådgivningsenheten - i større grad - blir tilfeldige og ikke nødvendigvis de som trenger det mest.

4. Utvalgets beskrivelse av politiets rolle som avdekker – konsekvenser og virkninger

Den foreslåtte endringen i narkotikapolitikken handler om å få personer som bruker narkotika til å ta imot hjelp i stedet for å straffe dem. Intensjonen er god, men i praksis innebærer det mange samfunnsmessige og praktiske utfordringer. Politiet har i dag stor innvirkning på dette fagfeltet, blant annet gjennom daglig kontakt med rusmisbrukere, samt oversikt over narkotiske stoffer og konsekvensene av bruk. Dersom bruk ikke skal være straffbart i fremtiden ligger det implisitt at politiet ikke lenger skal jobbe for å avgrense narkotikaens negative konsekvenser, i like stor grad som tidligere.

De negative konsekvensene for den enkelte, pårørende og samfunnet for øvrig er vanskelig å dele inn i grupper eller lage enkle oversikter over. Men politiet ser mye av dette daglig i form av personlige tragedier, virkelighetsflukt, maktesløshet, frykt, vold, økonomisk profittering, samt økt risiko for uskyldige når f.eks bilførere kjører rundt i ruspåvirket tilstand. De fleste som står rundt rusmisbrukerne opplever fortvilelse, og de henvender seg ofte til politiet for å få hjelp. Fellestrekk er gjerne at de vil stanse/hindre videre bruk, eller frykt for at flere skal starte en ruskarriere med alle de negative konsekvensene som følger med. Etter hvert som misbrukeren blir mer rusavhengig endrer gjerne dette seg ved at omgivelsene "gir mer opp". Politiets aktive rolle avtar, eller endrer seg mer til oppfølging av annen kriminalitet som oppstår rundt rusmisbrukeren. For selv om politiet ikke lenger jakter på brukersaker, er det en realitet at mange rusavhengige også selger til andre for å finansiere eget forbruk, slik at rollene som rusmisbruker og kriminell ofte er sammenvevd.

Når utvalget peker på at det er tilfeldig hvem som blir tatt for bruk, er det etter vår oppfatning en misforståelse av hvordan politiet jobber i praksis. Politiet håndterer daglig store mengder etterretningsinformasjon om hvordan det kriminelle omsetningsapparatet fungerer. Basert på denne informasjonen foretar politiet prioriteringer i forhold til hva, hvem, hvor, når og hvordan man skal gripe inn med strafferettslig forfølgning. Målet er å avdekke større beslag og organiserte nettverk som tjener mye penger. Yrkeskriminelle og personer som profitterer på omsetning gjør ofte hva de kan for ikke å bli oppdaget og omsetningen foregår raskt. Politiet får gjerne informasjon i etterkant av faktisk omsetning og ender derfor i flere tilfeller opp med å komme for sent, eller bare ta mindre beslag. Samtidig vil dagens hjemler gi oss mulighet til å etterforske hendelser som allerede har skjedd på en god måte, og derigjennom også kunne få pådømt sentrale aktører basert på bevis som avdekkes i forbindelse med ransaking og avhør. Dersom vår adgang til å foreta ransaking reduseres slik foreslått, vil det innebære en betydelig begrensning i våre muligheter til å sikre bevis i potensielt større saker. De eneste som tjener på en slik ordning vil være de som omsetter narkotika.

Politiet har i mange år prioritert å jobbe i begge ender – det vil si; å hindre nyrekruttering blant unge og stanse bakmenn. Det opprettes likevel fra tid til annen mindre straffesaker på bruk/besittelse hos tunge rusmisbrukere. Det skjer både fordi bruk/besittelse er ulovlig, men også fordi politiet kommer til kunnskap om dette under andre oppdrag – for eksempel i forbindelse med trafikksaker, voldsutøvelser eller andre forhold som krever at politiet reagerer. Politiets tjenestemenn ser hver dag hvilke utfordringer de tunge rusmisbrukerne har, og det er en klar oppfatning blant de fleste polititjenestemenn at forelegg for bruk/besittelse ikke vil bedre disse forholdene. Etter vår vurdering er det i dag også stor åpenhet mellom rusmisbrukerne og politiet i den daglige tjeneste, og vi kan ikke se at en avkriminalisering av bruk vil endre dialogen nevneverdig mellom politiet og brukermiljøet.

Bruk/besittelse av narkotika er i dag straffbart, og politiet har lovhjemler for å avdekke i form av ransaking/beslag/pågripelse og etterforskning generelt. Dette innebærer at politiet ofte er

den aktøren som først sier i fra om livsfarlige nye syntetiske stoffer, nye unge brukere og nye trender. Vi vet at tidlig intervensjon er helt avgjørende for å hindre en uheldig utvikling av misbruk. Her har politiet også en viktig rolle i å klargjøre om ungdom faktisk har brukt narkotika. I svært mange situasjoner står foreldre, skole og andre uten noen beviser for at ungdom har brukt narkotika og ungdom som ikke har "erkjent" bruken, vil ofte benekte dette. Vi ser at politiets stadfesting av dette som en del av ungdommens problemer gjør at resten av hjelpeapparatet og familie kan arbeide mer konstruktivt med ungdommens utfordringer enn om det ikke hadde vært avdekket.

Selv om utvalget foreslår at politiet fortsatt kan gjennomføre testing, er vi av den klare oppfatning at dette vil bli en nedprioritert oppgave for politiet, på samme måte som andre mindre lovbrudd i samfunnet som ikke følges opp av politiet. I politiets forebyggende arbeid mot ungdom er heller ikke straffereaksjonene i fokus i dag. Vi bruker mye tid på samtaler, avtaler og oppfølging av den enkelte for å hindre en negativ utvikling, og vi ser ofte at ungdommen selv ikke forstår rekkevidden av sin befatning med narkotiske stoffer. Det bidrar igjen til at de ikke er motiverte for å gjøre noe med det. Vi erfarer at trusselen om straff i mange tilfeller er motivasjon til faktisk å gjøre endringer i eget liv. For mange ungdommer henger førerkortet høyt – i samtaler med politiet blir de blant annet realitetsorientert om hvordan rusmisbruket kan påvirke muligheten til å få førerkort. De blir hørt og sett, og de gis også mulighet til å løfte frem andre utfordringer de har i livet. Her anses samspillet mellom politiet og øvrig hjelpeapparat som godt i dag, og vi kan utvikle det enda bedre i årene som kommer dersom politiet forblir en aktør i en tidlig fase.

Politiet endrer sine arbeidsmetoder i tråd med utviklingen av de kriminelles forsøk på å unngå å bli tatt og utsatt for straffereaksjoner. Det fremstår likevel som åpenbart for politiet at de foreslåtte endringene – både forhold til avkriminalisering og mengdeverdier – vil gi mye større handlingsrom for de som tjener penger på salg og omsetning av narkotika. Risikoen for å bli tatt reduseres når politiet ikke prioriterer dette arbeidet, og blir de tatt med de foreslåtte mengdene vil de heller ikke bli straffet. I tillegg vil manglende mulighet til å foreta ransaking, begrense våre muligheter til å avdekke depot. En kan enkelt se for seg depot i en leilighet i nærheten av en skole, park eller sentrum med mengder som overstiger den tillatte grensen – men som politiet ikke får mulighet til å undersøke nærmere. Selgeren kan nærmest risikofritt hente ut tillatte mengder fra depotet og frakte det til bruker mot betaling. Den eneste risikoen selger løper er at politiet foretar visitasjon og beslaglegger stoffet. I helhet legger denne rusreformen forholdene i mye større grad til rette for organisert salg av narkotika. Kravet om å tjene penger vil øke, og en kan se for seg en mer offensiv "verving" av brukere, når flere aktører i salgsleddet konkurrerer om territorium og kunder.

Dersom rusreformen fjerner samfunnets fokus på bruk og besittelse av mindre mengder narkotika og avkriminaliserer dette, vil politiet høyst sannsynlig endre sitt arbeid på dette feltet, jfr. ovenfor. Det vil i den forbindelse være stor risiko for at politiet mister viktig informasjon som er avgjørende for å følge opp miljøer som profiterer på narkotikasalg. Vi kan heller ikke se at andre samfunnsaktører vil kunne skaffe seg en slik informasjon i fremtiden, da hjelpeapparatet vil jobbe på individnivå. Politiet og samfunnet vil da miste oversikt over hva, hvem, hvor, når og hvordan dette utvikler seg. Ungdom som blir introdusert og starter på et misbruk vil ikke bli fanget opp så tidlig som i dag, da politiet i praksis vil "gå forbi" steder hvor bruk av narkotika skjer. Samtidig vil ungdom miste noe av det som i dag fremstår som motivasjon for å ta tak i eget liv – nemlig å unngå de negative konsekvensene med at politiet fanger de opp.

En annen konsekvens av at politiet og samfunnet mister oversikt er at man ikke lenger vil ha dokumentasjon for personer som er rusavhengige – det kan i neste runde føre til at flere som

daglig ruser seg innehar førerkort, våpen og andre tillitsbaserte goder i samfunnet. I mange saker gjøres det i dag forvaltningsmessige beslutninger basert på dokumenterbar rushistorikk og avdekking i straffesaker. I en egnethetsvurdering – uten historikk - vil personer med rusavhengighet vanskeligere avdekkes. En direkte konsekvens av en slik endring vil bli at man i større grad må påregne at personer som er ruspåvirket blant annet kjører bil, innehar våpen, og innehar stillinger der de jobber med barn og unge.

Når politiets ressurser i mindre grad rettes mot narkotika, vil det gi en del andre konsekvenser på sikt. Informasjon om omsetning, bakmenn og økonomisk profitt kommer i dag fra arbeid med de som befinner seg i miljøet. Den vanlige samfunnsborger vet ikke hvordan dette miljøet fungerer, og politiets etterretning avhenger av brukere og andre som er på "innsiden". Det er i mange tilfeller også snakk informasjon som politiet avdekker i forbindelse med telefoner, datamaskiner og annet som beslaglegges under ransaking, eller opplysninger som pågrepne personer forteller i avhør. Tilgangen på slike opplysninger vil gradvis svekkes og politiet vil få store utfordringer med å ta bakmenn, være på rett plass til rett tid, og forstå utvikling og endringer i de kriminelles metoder.

5. Konsekvenser utvalgets forslag kan ha for øvrige oppgaver i politiet, herunder politiets forvaltningsvirksomhet

Utvalgets flertall har i sin innstilling påpekt følgende:

"I hvilken grad informasjonstilfanget til politiets forvaltningsvirksomhet som berører innbyggernes narkotikabruk vil bli påvirket av en avkriminalisering og innføring av et sivilrettslig forbud, vil i stor grad avhenge av politiets ressursbruk og i hvilken grad mulighetene for avdekking av bruk av narkotika endres som følge av avkriminalisering".

Utvalgets flertall har i sin innstilling foreslått en modell der bruk og besittelse av narkotika skal være ulovlige handlinger som utløser en reaksjon i form av oppmøteplikt for en rådgivningstjeneste i kommunen. Politiet gis fortsatt ansvar for avdekking av narkotikabruk, og det vil være anledning til å gjennomføre rustesting for å avklare om en person har brukt narkotika - dersom vedkommende samtykker til det.

Nordland politidistrikt er svært kritiske til denne modellen, og mener at den med stor sannsynlighet vil medføre at politiet ikke får den nødvendige informasjon for å kunne drive forebyggende virksomhet, og ivareta våre forvaltningsmessige oppgaver. Vi er enige med utvalgets mindretall, og vi er bekymret for at informasjonstilfanget til politiets forvaltningsvirksomhet vil bli betydelig svekket. Som påpekt av mindretallet er det sannsynlig at politiet vil bruke betydelig mindre ressurser på å avdekke bruk og besittelse av narkotika, noe som vil resultere i færre saker til forvaltningsenheten. Det er også sannsynlig at informasjonsmengden i den enkelte sak i mange tilfeller vil bli mindre, noe som også vil resultere i færre reaksjoner i forvaltningssporet.

For å avdekke bruk av narkotika er det foreslått at politiet, dersom personen fremstår som påvirket av narkotika, og det er rimelig grunn til å bekrefte eller avkrefte dette, skal kunne ta en tegn- og symptomtest. Det forutsetter imidlertid at vedkommende samtykker, og politiets adgang til ransaking av person, gjenstand eller oppbevaringssted er som tidligere nevnt begrenset ved den foreslåtte modellen. Vi er kritiske til at politiets maktmidler innskrenkes, og vi mener at viktig forvaltningsinformasjon med stor sannsynlighet vil gå tapt ved den foreslåtte modellen. Det er svært usannsynlig at en person som har brukt narkotika frivillig vil avlegge

en rustest, og politiets adgang til å bruke tvangsmidler vil som nevnt være begrenset. Informasjonen som politiet sitter igjen med vil i beste fall være resultatet fra tegn- og symptomtesten. Et spørsmål i den forbindelse vil være om utførelsen og resultatet av en slik test er tilstrekkelig dokumentasjon til at det kan utgjøre et grunnlagsdokument som vektlegges i en forvaltningssak. Her er det behov for en avklaring. Dersom resultatet av en slik test er tilstrekkelig til å kunne konstatere med sannsynlighetsovervekt at personen har brukt narkotika, forutsetter det igjen at utførelsen og resultatet av testen nedtegnes skriftlig av politiet i alle tilfeller hvor dette utføres, slik at informasjonen skal kunne benyttes i forbindelse med politiets forvaltningsvirksomhet.

For å kunne konstatere manglende edruelighet må det foreligge holdepunkter for bruk av rusmidler av en viss regelmessighet og omfang. Dette innebærer at én sak i utgangspunktet ikke vil være tilstrekkelig. På bakgrunn av grundige avhør som foretas i forbindelse med etterforskning vil politiet i mange tilfeller likevel ha nok informasjon til å kunne konstatere manglende edruelighet, selv med kun én registrert narkotikasak. Med den foreslåtte modellen vil vi ikke lenger få samme omfang av informasjon, og vi vil være avhengige av at en person flere ganger blir stanset og foretatt tegn- og symptomer test på for å kunne konstatere manglende edruelighet. Dette vil igjen kunne føre til at personer som eksempelvis ikke oppfyller vegtrafikklovens edruelighetskrav, vil bli fanget opp på et mye senere tidspunkt, noe som igjen vil være svært bekymringsfullt med tanke på trafiksikkerhet og muligheten for å kunne forebygge kjøring i ruspåvirket tilstand.

Dersom vedkommende unntaksvis skulle samtykke til rustesting, for deretter å avlegge positiv prøve, og i tillegg møte opp ved rådgivningsenheten, da stiller vi også spørsmålsteget ved hvilken type informasjon som vil tilkomme ved et slikt møte? Og vil eventuell informasjon bli videreformidlet til politiet slik at den kan benyttes av forvaltningen? Formålet med rådgivningsenhetens møte er ifølge utvalget å *"gjennomføre en informerende samtale om mulige negative konsekvenser av rusmidler, og å avklare om personen har et behov for helse- og velferdsrettede tiltak(...)* dersom personen samtykker til dette". Vi er derfor svært bekymret for at vi ikke lenger vil få viktig informasjon om en persons rusbruk slik at vi kan ivareta våre forvaltningsmessige oppgaver.

Videre foreslås det at tidligere registrerte straffereaksjoner for handlinger som foreslås avkriminalisert, ikke lenger skal fremgå av vandelsvurderinger. Det anbefales også at reaksjoner for overtredelse av legemiddeloven § 24 første ledd slettes. Dette vil få svært stor betydning for politiets forvaltningsvirksomhet, og vil medføre en stor endring fra dagens praksis. For at en person skal kunne erverve førerrett, våpentillatelse, kjøreseddel og ordensvakttillatelse, stilles det strenge krav til vandel og skikkethet. Når det eksempelvis gjelder erverv av førerrett fremgår det av Politidirektoratets rundskriv 2017/003 pkt. 3.1.5.1 at "Etter fast praksis vil et enkelt tilfelle av befatning med ulovlig rusmidler i løpet av det siste året sperre for samtykke til erverv av førerrett, selv om vedkommende ikke er straffet for forholdet". Videre fremgår det at "Er det registrert forhold som bør tillegges betydning, skal det ikke gis samtykke til erverv av førerrett før det er gått minst 1 år siden den siste straffbare handlingen ble forøvet". Når det eksempelvis gjelder erverv av kjøreseddel fremgår det av Politidirektoratets rundskriv 2017/003 pkt. 3.10.2.1 at grunnlag for nektelse vil kunne være bruk av narkotika, og et enkelt tilfelle av bruk/befatning med hasj medfører i utgangspunktet at det ikke kan samtykkes til erverv av kjøreseddel før det er gått minst to til tre år fra forholdet fant sted.

Ettersom beviskravet i forvaltningssaker er lavere enn i straffesaker, herunder alminnelig sannsynlighetsovervekt, blir vilkåret om vandel tolket i vid forstand. Dette innebærer at vi også kan vektlegge meldinger i PO og henlagte straffesaker. Nordland politidistrikt mener at det er behov for en avklaring på om forslaget er ment å innskrenke vår mulighet til å kunne vektlegge bruk og besittelse av narkotika ved vandelsvurderingen som foretas i forvaltningssaker. Dersom det er meningen at vi fremdeles skal kunne vektlegge bruk og besittelse av narkotika i våre vandelsvurderinger, vil en sletting av reaksjoner for overtredelse av legemiddeloven § 24 første ledd fra registrene, medføre at vi mister avgjørende informasjon. Personer som ikke oppfyller vandels- og skikkethetskravene vil da kunne erverve og inneha tillatelser de egentlig ikke skulle hatt, noe som vil være svært bekymringsfullt med tanke på trafiksikkerhet og samfunnssikkerhet. Videre vil det kunne medføre en uheldig forskjellsbehandling. Eksempelvis vil en person som er registrert med forelegg for bruk av narkotika innenfor karantenetiden, og som etter dagens praksis ville fått avslag på sin søknad om kjøreseddel, da få samtykke til erverv av kjøreseddel, mens en person som kun er registrert med at det er foretatt en "tegn og symptomer test" som ga indikasjoner på bruk av narkotika (forutsatt at det registreres i eksempelvis PO og kan vektlegges), vil få avslag på sin søknad om kjøreseddel.

Ettersom kravene for å kunne erverve eksempelvis førerrett er så strenge som de er, utgjør de i dag et viktig virkemiddel for å forebygge bruk av narkotika, herunder at bruken ikke utvikler seg til å bli et helseproblem. For en 18-åring er det lite som er så viktig som å kunne erverve førerrett, og en karantenetid på ett år for kun et tilfelle av bruk/befatning med narkotika, er et viktig virkemiddel for å forhindre bruk av ulovlige rusmidler. Dersom vedkommende er bruker med en viss regelmessighet og omfang, slik at det er tvil omkring edruelighetsvilkåret, stilles det etter dagens praksis krav om rustesting jevnlig over minst ett år før edruelighetskravet kan anses oppfylt. Dette vil igjen være et viktig insentiv til å slutte med bruken av narkotika. Vi har jevnlig personer som sier at de aldri vil bruke narkotika igjen dersom de får erverve/beholde førerretten. Utvalget anbefaler ikke at det opprettes hjemler for tvungen rusmiddeltesting eller at rustesting under trussel om straffelignende tiltak inngår som en del av oppfølging eller kontroll av unge menneskers bruk av narkotika. Nordland politidistrikt tolker forslaget dithen at det ikke er ment å endre vår adgang til å be om dokumentasjon på rusfrihet i forvaltningssaker. Vi ønsker imidlertid en avklaring omkring dette. Vi ønsker også å understreke viktigheten av at det eksempelvis ved oppmøte for rådgivningsenheten, gis informasjon om at rustesting er nødvendig for å kunne oppfylle edruelighetskravet etter eksempelvis vegtrafikkloven.

Formålet med rusreformen er at den rusavhengige skal møtes med helserettede tiltak, og ikke straff. Nordland politidistrikt mener at de samme hensyn ikke vil gjøre seg gjeldende for de såkalte "rekreasjonsbrukerne". Vi er kritiske til om helserettede tiltak vil ha en ønsket effekt for disse brukergruppene. Som nevnt av utvalgets mindretall ser vi en liberalisering i ungdommers syn på cannabis, og det er ikke alle som selv har innsikt i sin bruk av narkotika. Jevnlig opplever vi eksempelvis at en person får godkjent helseattest for førerrett fra sin fastlege, men blir vurdert som ikke edruelig i vegtrafikklovens forstand. Dette da terskelen for å kunne konstatere manglende edruelighet, er langt lavere enn å kunne konstatere at helsekravene grunnet rusbruk ikke er oppfylt. Vi mener at helserettede tiltak ikke nødvendigvis vil være hensiktsmessig for disse brukergruppene, og modellen må avgrensnes til de som har et rusproblem i medisinsk forstand. Disse vil uansett ikke oppfylle helsekravene for førerrett, og blir i dag hovedsakelig fanget opp i helseporet ved at politiet får melding om det via Fylkesmannen. Denne brukergruppen vil vi i all hovedsak få nødvendig informasjon om, slik at vi får iverksatt forvaltningsmessige tiltak og ivaretatt trafiksikkerheten og

samfunnssikkerheten. De øvrige brukergruppene vil vi imidlertid med stor sannsynlighet få mye mindre informasjon om, og våre muligheter til å forebygge, eksempelvis uønskede hendelser i trafikken og uønskede hendelser med skytevåpen, vil bli begrenset.

Etterforskning fra politiet er avgjørende for at forvaltningen skal få tilstrekkelig informasjon. Nordland politidistrikt ønsker å understreke at vedtak som fattes i forvaltningssporet ikke er å anse som straff, men de er likevel svært følbare og viktige reaksjoner i et forebyggende perspektiv, ikke bare for den enkelte selv, men også for samfunnet.

6. Konsekvenser utvalgets forslag kan ha for politiets forebyggende arbeid, herunder overfor målgruppen barn og unge

At vi lykkes med det forebyggende arbeidet er avgjørende for samfunnet. Det er derfor av stor betydning av hjelpeapparatet når gjennom til nettopp barn og unge, slik at vi forhindrer at de kommer skjevt ut i livet. Det er vår erfaring at dersom vi klarer å komme tidlig i kontakt med unge som har utfordringer, så har vi mye større sjans til å lykkes med å få denne ungdommen tilbake på rett kjøl. Dessverre ser vi alt for ofte at ungdom som har ulike utfordringer tyr til rusmidler, og med rusbruken følger ofte fravær fra skolen og etter hvert også behov for å finansiere rusbruken gjennom andre kriminelle handlinger.

I dag håndterer politiet i samarbeid med andre viktige samarbeidspartnere disse ungdommene, gjennom direkte oppfølging som for eksempel bekymringssamtale og ruskontrakt. Det praktiseres i stor grad bruk av påtaleunntatelse med vilkår om enten ruskontrakt eller ungdomsoppfølging. Fokus på hjelp, veiledning og støtte fra et tverrfaglig, sammensatt hjelpeapparat ser ut til å fungere godt og brudd på kontrakter får konsekvenser for de som er over den kriminelle lavalder. Ofte er det politiet som er pådriver i dette arbeidet og vi bidrar sterkt til at ungdom med familie kommer i posisjon til å motta hjelp.

Denne løsningen vil også kunne fungere i fortsettelsen ovenfor barn og unge som ikke klarer å håndtere sitt rusproblem, men det vil være vanskeligere å komme i posisjon til å hjelpe. For eksempel ser vi i dag at ungdom har et betydelig mer normalisert forhold til narkotiske stoffer enn tidligere, det være seg hasj, amfetamin, MDMA, kokain mv. Det å ruse seg fremstår som mer akseptabelt og nærmest som en forventning om at de unge skal være med på det. I forhold til alkohol har flere av de nevnte stoffene en kortere virkningstid samtidig som de går raskere ut av kroppen. Altså oppfattes det av mange som et bedre alternativ enn alkohol. På den måten vil alkohol også være vanskeligere å skjule for omgivelsene enn de nevnte stoffene som har kortere synlig virkning. At rusbruken blir mer skjult får konsekvenser i forhold til tidlig intervensjon, og vil være til hinder for at vi kan forebygge at ungdom faller utenfor.

Det er åpenbart at de forslag som legges til grunn for hva som skal være akseptabelt å være i besittelse av, vil oppleves som en legalisering blant de unge og vi frykter det kan bidra til at flere ungdom bruker narkotika. Politiet erfarer, særlig i arbeidet med ungdom, at det faktum at bruk av narkotika er straffbart, er en viktig faktor som virker preventivt. Mange ungdommer avstår fra å bruke narkotika av den enkle og akseptable grunn at det er straffbart. De ønsker ikke å få noe på rullebladet sitt, da det kan få konsekvenser for bl.a. førerkort, visum, pass og våpen, samt for yrkesvalg med vandelskrav.

At narkotika er straffbart er også et argument for å avstå når unge opplever press og forventning fra andre om å prøve/bruke. Politiet har gjennom mange år drevet forebyggende

arbeid i samarbeid med skoler. Her har man informert om narkotika i et bredt perspektiv, ikke minst i forhold til konsekvenser. Vi har sett at dette har vært viktig kunnskap å gi ungdom og en viktig arena for politiets forebyggende innsats. Tilbakemeldingen fra mange unge er at dette har medvirket til deres standpunkt om å avstå fra å bruke ulovlige rusmidler. Politiet vil med dette forslaget få en meget begrenset rolle i det forebyggende arbeidet opp mot rus og narkotika.

I høringsforslaget fremgår det at barnevern og kommunalt helsevesen i større grad skal ta ansvar for oppfølging av barn og unge med rusproblemer. Politiet er skeptisk til at dette vil være tilstrekkelig effektivt ovenfor spesielt ungdom. Det er et fellestrekk at mange ungdommer ikke forstår konsekvensene av eget rusbruk. Et ikke-sanksjonert pålegg om å møte for en rådgivningstjeneste blir i forhold til ungdom et alt for svakt virkemiddel, og vi frykter at vi risikerer å miste dem som virkelig er i faresonen. Endel unge vil som følge av forslaget komme i kontakt med barnevern og helsevesen uten at det åpnes for at politiet kan varsles om utvikling av uønsket adferd gjennom misbruk av rusmidler. Rapportering om personer med rusproblemer som nærmer seg myndighetsalder og som er i ferd med å kjøre opp til førerkort for motorvogn vil ikke fanges opp på samme måte som nå, jfr. punkt 5. I dag er politiet i stand til selv å fange opp mye av den uønskede adferden gjennom kontakt med og kontroll av personer i denne målgruppen.

Skulle det likevel bli besluttet å gjennomføre endringene slik foreslått av Rusreformutvalget så er det svært viktig at kommunen, skolen og helseapparatet blir tilført tilstrekkelig med ressurser slik at de har mulighet til å følge opp.

Politiets mulighet til å innhente kunnskap om kriminelle ungdomsmiljø vil også begrenses med dette forslaget. Vårt kunnskapsgrunnlag baseres i stor grad på etterforskning, avhør, oppsøkende virksomhet og gjennomgang av beslag. Dette danner fundamentet for politiets kunnskap omkring ungdom som begår kriminalitet. Når slike saker ikke lenger skal etterforskes, glipper mye kunnskap om kjøp, salg og bakmenn.

Redusert stigma som et eksplisitt mål for reformen, kan ikke gå på bekostning av de samfunnsfarlige konsekvenser en oppfattet legalisering vil kunne medføre. Stigma kan ikke komme foran muligheten for faktisk å fange opp en ungdom med rusproblem. Straff er samfunnets sterkeste virkemiddel for å fordømme en lovstridig handling. Utvalget mener det er vanskelig å se nevneverdig rom for å redusere stigmatiseringen av personer som har utviklet, eller står i fare for å utvikle et rusproblem, uten at personens egen bruk av rusmidler avkriminaliseres. Det er vi uenige i.

Vi mener det er grunn til å reflektere over følgende: Kan det tenkes at nettopp en restriktiv ruspolitikk er årsaken til at vi faktisk har et relativt lite rusproblem i Norge i forhold til mange andre land? I så fall, hvorfor skal man bare "slippe det løs"? Har ikke for eksempel røykeloven hatt en klar holdningsskapende effekt? Forbudet mot røyking innendørs har bidratt til reduksjon av røyking. Er det ikke et paradoks at man fikk røykeloven for noen år siden og nå jobber for å skjerme folk mot reklame for røyk m.m., men samtidig skal vi altså avkriminalisere (les: tillate) besittelse av for eksempel inntil 5 gram heroin, noe som tilsvarer 25 brukerdoser av et sterkt narkotisk stoff?

Det er 18 års grense for kjøp av alkohol og tobakk. Hva med besittelse av 5 gram heroin? Skal det være aldersgrense for besittelse? Hvordan skal politiet klare å forebygge, forstyrre, redusere, avverge, stanse, avdekke og etterforske ungdomsmiljøer som omsetter narkotika

dersom det skal være "lov" for ungdommer å gå med begrensede (inntil 5 gram heroin, kokain, og amfetamin) mengder narkotika på seg? Og hva med bruk og besittelse av narkotika på skoleområder? Er det virkelig greit at ungdom kan være i besittelse av inntil 5 gram heroin, 15 gram hasj mv på skoleområdet? Har utvalget egentlig tenkt over hvor mye 5 gram heroin faktisk vil utgjøre for en skoleungdom? Eller kokain og amfetamin, eller GHB for den saks skyld? Er det greit at ungdommer kan få kjøpe og besitte heroin så lenge man holder seg under 5 gram? Når politiet snur seg en annen vei, hvem skal da fange opp ungdom i faresonen? Skal helsevesenet begynne med "uro-patroljer" blant ungdom for å plukke ut potensielle brukere og selgere? Hvem mener vi skal ha best oversikt over brukermiljøer blant ungdommer – er det politi eller helsevesen?

7. Konsekvenser utvalgets forslag kan ha for utviklingen av organisert kriminalitet

Uavhengig av om man velger å avkriminalisere bruk og besittelse av narkotika vil man ikke bli kvitt utfordringene knyttet til illegal omsetning av narkotika. Det vil alltid være noen på toppen av pyramiden som kun tenker profitt, men det berører ikke det nederste leddet like mye. Dog er det nederste leddet avhengig av at den organiserte kriminaliteten "fungerer bra" for at de skal få dekket sine personlige behov. Med mindre staten akter å finansiere kjøp av rusmidler til rusavhengige så vil de daglige behovene fortsatt være tilstede, og de fleste rusavhengige vil ikke klare å dekke behovet gjennom trygd eller andre stønader. Det er de færreste som tjener nok til å kunne dekke rusbehovet gjennom inntekt – med mindre de selv er et ledd i den organiserte kriminaliteten.

Rusavhengig vil ofte være avhengig av å skaffe inntekt for å dekke egne behov gjennom ulovlig salg eller annen profittbasert kriminalitet som genererer inntekter til å foreta kjøp. Ved mangel av egne midler viser erfaringen at de rusavhengige ofte "kriter" stoffet de trenger for å komme seg gjennom dagen. De man "kriter" hos er sjelden tradisjonelle forretningshavere, men gjerne en del av et større organisert nettverk som også skal tjene penger. Renter ved kjøp på krita er svært kostbart og gapet må tjenes inn på et vis – ofte er den eneste veien gjennom kriminalitet som understøtter den organiserte kriminaliteten.

Utvalgets innstilling reiser en rekke spørsmål som vil ha betydning for utviklingen av organisert kriminalitet;

- Hvor skal politiet starte jobben med å få inn informasjon om bakmenn og organisert kriminalitet?
- Hvordan skal politiet skaffe seg kunnskap om bakmenn og organiserte kriminelle om man ikke kan begynne med brukere/besittere?
- Hvem tror man står bak de som selger narkotika til skoleungdommer? Er ikke dette organiserte kriminelle når alt kommer til alt?
- Hva med "nedre" grense for iverksetting av skjulte metoder som f.eks kommunikasjonskontroll (KK) mot elever som omsetter narkotika til andre elever? Dersom man har mistanke om at det selges narkotika på en skole, hvor mye narkotika må det være snakk om før det er greit at politiet skal kunne iverksette skjult etterforskningsmetoder for å stoppe omsetningen?
- Hva med registrering av informasjon i etterretningsregisteret? Kravet til registrering er at det som registreres skal være straffbart. Hva med tilfeller der vi har informasjon om at noen er i besittelse av inntil 5 gram heroin eller 15 gram hasj? Kan vi ikke registrere dette lenger? Hvordan skal vi da avdekke mønster og mulig omsetning i mindre kvanta til skoleungdom?

- Mye av politiets informasjon om bakmenn starter med informasjon fra avhør, straffesaker, tapping av mobiltelefoner m.m, i mindre alvorlige narkotikasaker som f.eks bruk og besittelsessaker. Hvordan skal politiet avdekke bakmenn om de ikke kan begynne med brukermiljøer først?
- Hvis ansvaret for bruk og besittelse skal overføres til helsesektoren – hvordan skal vi da jobbe frem etterretningsprodukter til bruk i straffesaker som omhandler organisert kriminalitet?
- Hvordan skal mengdebegrensningen håndheves i praksis? Skal vi la den som har 5 gram heroin på seg gå, mens den som har 6 gram skal pågripes? Skal patruljene ha med seg digitalvekker i politibilene for å avgjøre dette på stedet?
- Hva med selgerne som har tilpasset sin virksomhet slik at de kun har 5-grams pakninger på seg og resten gjemt i depot? Skal de ikke kunne pågripes lenger fordi de er innenfor minsteverdiene? Og hva om det blir vanskelig å bevise at de driver med salg når vi ikke lenger kan ransake hjemme hos dem og sjekke mobiltelefon mv?

Disse spørsmålene omhandler noen av problemstillingene som vil dukke opp i kjølvannet av den foreslåtte reformen. For Nordland politidistrikt er det spesielt viktig at beslutningstakerne forstår at denne reformen vil gi store utslag på politiets informasjonstilgang. Dersom politiet mister etterretningsinformasjonen som de mindre brukersakene tilfører, vil det ikke bare få betydning for våre arbeidsmetoder, men også for politiets mulighet til å avsløre bakmenn og organisert narkotikavirksomhet.

8. Vurdering av hvorvidt utvalgets forslag vil få de tilsiktede virkningene og mulige utilsiktede virkninger – ut fra et politifaglig perspektiv

Rusreformutvalget omtaler i kap 12 flere tilsiktede og utilsiktede virkninger av avkriminalisering. Nordland politidistrikt finner grunn til å kommentere noen av disse nærmere.

Redusert stigma er et sentralt mål med rusreformen. Dessverre har vi ikke tro på at en avkriminalisering av bruk og besittelse vil bidra til redusert stigma. Årsaken til det er sammensatt. Mange rusavhengige vil fortsatt begå annen type kriminalitet selv om de ikke lenger kan straffes for bruk – og annen kriminalitet vil fortsatt bli fulgt opp med straffereaksjoner. Som utvalget selv påpeker vil også selve *bruken* kunne ha en stigmatiserende effekt, idet bruk av rusmidler gjerne svekker en persons evne til egenomsorg, fører til mindre kritisk vurdering av egen adferd, og vedkommende kan bli sett på som annerledes, truende eller ubehagelig. I mange tilfeller har rusavhengige personer også psykiske vansker eller lidelser som kan føre til negative egenskaper, eller personlige kjennetegn som bidrar til avvisning og ekskludering. Etter vår oppfatning bidrar slike forhold til langt større risiko for stigma, enn bruk av kontroll og straff. Og selv etter en avkriminalisering vil det være stor risiko for at bruk av narkotika fortsatt vil bli oppfattet som uakseptabel adferd pga fare for helseskader og andre negative konsekvenser.

I utvalgets innstilling fremgår det videre at avkriminalisering vil kunne senke terskelen for å tilkalle helsehjelp og å snakke om egen rusmiddelbruk med helsepersonell. Herunder har utvalget trukket frem at pårørende opplever kriminaliseringen som en barriere mot å oppsøke helsehjelp. Nordland politidistrikt kjenner seg ikke igjen i denne beskrivelsen. Vår opplevelse er at politiet tvert imot bidrar til økt helsehjelp til rusavhengige – både ved at vi utfører helsesjekk etter politiloven § 12, men også i forbindelse med pågripelser der vi ved behov fremstillinger siktede for lege. Vi opplever imidlertid at mange rusavhengige ikke selv er i

stand til å oppsøke helsehjelp, og i noen tilfeller er de heller ikke villige til det. Vår erfaring med pårørende er at de ofte kontakter politiet når de er bekymret for nærstående som har et rusproblem, og de ber gjerne om at politiet foretar en helsesjekk av vedkommende.

Utvalget trekker også frem at en avkriminalisering kan bidra til større åpenhet mellom politiet og rusmisbrukerne. Det vises i den forbindelse til eksempler fra København og Lisboa, der god dialog har bidratt til at brukerne hjelper politiet med å etterforske distribusjonskjeden. Vi vil hevde – at til forskjell fra både Danmark og Portugal – så har politiet i Norge over lengre tid benyttet dialogmodellen i kontakt med rusmiljøene, og mange tyngre rusmisbrukere viser allerede i dag stor åpenhet ovenfor politiet. Vi har imidlertid ikke tro på at avkriminalisering vil endre dette samarbeidet vesentlig.

En annen tilsiktet virkning av rusreformen er en tydeligere rollefordeling mellom politiet og hjelpetjenestene, der politiet i større grad skal slippe å påta seg andre myndigheters arbeidsoppgaver. Politiet står ofte i en dobbeltrolle der de både må være ordensmakt og hjelper, fordi velferdstjenestene er utilstrekkelige og mangelfulle. Vi ser fram til en klarere rollefordeling mellom politi og helse, men det forutsetter at kommunene settes i stand til å ivareta sine helse-, omsorgs- og sosialtjenester.

Utvalget legger til grunn at en avkriminalisering av bruk og besittelse vil bidra til en reduksjon av menneskelige og økonomiske kostnader, ved å fjerne strafferettslige reaksjoner og unngå at de nærmeste pårørende indirekte blir rammet av straffen. En slik tilnærming forutsetter imidlertid at den rusavhengige bare er *bruker* av narkotika og ikke begår annen kriminalitet – ellers vil vedkommende sannsynligvis ikke gå klar av straffansvaret.

Av utilsiktede virkninger trekkes det frem at avkriminalisering kan føre til økt bruk av narkotika fordi det ikke lenger oppfattes som farlig eller skadelig. For Nordland politidistrikt er dette vår største bekymring, og vi frykter spesielt at det vil påvirke de unges holdninger til narkotika. Vi erkjenner at straffen i seg selv ikke er spesielt avskrekkende eller oppdragende, men straffbarheten som *holdningsskapende funksjon* må ikke undervurderes. Det er fortsatt slik at mange ungdommer velger ikke å begå straffbare handlinger, rett og slett fordi det er forbudt og fordi handlingene anses som uakseptable eller skadelige.

I et folkehelseperspektiv kan økt bruk av narkotika medføre flere ulike skadevirkninger – både ved at den enkeltes forbruk går opp og at flere begynner å bruke narkotika. Vi er også bekymret for de samfunnssikkerhetsmessige konsekvensene av både avkriminalisering og økt bruk. Dersom politiets reelle muligheter til å avdekke bruk av narkotika reduseres, vil det påvirke politiets forvaltningsvirksomhet og våre muligheter til å følge opp pliktmessig avhold innen visse yrker, jfr. spørsmål 5.

Ved avkriminalisering vil dessuten adgangen til å benytte straffeprosessuelle tvangsmidler ved bruk og besittelse av narkotika falle bort. Dette fordi forslaget begrenser seg til det som er nødvendig for å kunne foreta en overføring til helsetjenesten. Nordland politidistrikt er sterkt uenig i denne begrensningen. Ransaking anses som et svært viktig og nødvendig arbeidsverktøy i kampen for å bekjempe omsetning av narkotika. Bevissikringen som foretas under ransaking vil ofte være de eneste og avgjørende bevisene i straffesaken. De eneste som tjener på denne begrensningen er bakmenn og andre som bedriver organisert kriminalitet.

9. Vurdering av økonomiske og administrative konsekvenser

I en kronikk i Aftenposten av 13.januar 2020 skriver Jørgen G. Bramness og Anne Line Bretteville-Jensen om rusreformen. Der skriver de blant annet "Rusbehandling i Norge retter seg i hovedsak mot dem som er avhengige av rusmidler. Blant dem som bruker rusmidler, blir bare en liten andel avhengige. Og blant dem som blir avhengige, er det bare en liten del som ønsker og søker behandling. Det er denne, relativt lille gruppen av rusmiddelbrukere, som helsevesenet kan hjelpe".

Dette er en grei redegjørelse for de administrative utfordringene denne reformen vil føre med seg hvis brukergruppen begrenses. Belastningen på kommunehelsetjenesten vil forhåpentligvis være overkommelig for mange kommuner dersom tilbudet begrenses til den lille gruppen rusavhengige som ønsker og søker behandling.

Rusreformen har som en forutsetning at den vil føre til redusert bruk av rusmidler. Vår påstand er at den vil få motsatt effekt. Økt bruk vil gi en negativ helseeffekt som både politi og kommunehelsetjenesten må håndtere. Dermed vil de negative konsekvensene bety en merbelastning for primærhelsetjenesten som det ikke tas høyde for. Vår erfaring er at kommunene allerede i dag sliter med å kunne levere pålagte helsetjenester innenfor flere områder. Primærhelsetjenesten har de hjemler som kreves for å kunne ta grep og hjelpe de rusavhengige, men potensialet som ligger i dagens regelverk er ikke tatt i bruk. Vår oppfatning er at vi først må ta i bruk det vi har mulighet til i dag for å hjelpe de som er rusavhengige.

Rusreformen vil sannsynligvis forverre rusproblematikken i Norge, stikk i strid med intensjonen i reformen. Sett fra et politiperspektiv vil dette uten tvil innebære et betydelig merarbeid for politiet. Bakgrunnen for det er veldig enkel: Allerede i dag ser vi ofte at utfordringer som primærhelsetjenesten ikke klarer å ivareta, eller det er snakk om pasienter med utfordringer som faller mellom regelverkene, må ivaretas av politiet. Dette er regulert i politiloven, og tydeliggjøres i Rundskrivet "Helsetjenestens og politiets ansvar for psykisk syke – oppgaver og samarbeid". Konsekvensen er at rusavhengige pasienter ikke får den behandling som samfunnet har en forventning om. Det er et stort gap mellom det som er intensjonen i reformen og det som vil bli virkeligheten hvis dette blir iverksatt.

Økt bruk av ulovlige rusmidler kan skje som følge av økt tilgjengelighet, endrede priser, endrede holdninger til bruk, oppfatning av hvor farlig det er å bruke, nye typer av rusmidler, nye inntaksmåter osv. Økt bruk vil uansett gi økte problemer. Behandling kan hjelpe de rusavhengige, men forebygging og skadereduksjon må styrkes for at Norge fortsatt skal ha en relativt lav rusmiddelbruk i befolkningen.

For politiet vil en slik endring som er foreslått i rusreformen medføre et merarbeid, mens rusreformen legger til grunn at det vil bli færre oppgaver for politiet. Vår erfaring med rusrelatert politiarbeid – både proaktivt og reaktivt – tilsier en økning i bruk av rusmidler, hvilket er ensbetydende med økt arbeidsmengde både for politiet, primærhelsetjenesten og spesialisthelsetjenesten. Slik rusreformen er foreslått i dag, vil det måtte tilføres en betydelig mengde ressurser. Det vil si både økonomiske midler, kunnskap og bemanning for politi og helsetjeneste, hvis en skal klare å håndtere oppgavene slik det foreslås. Rusreformutvalget har etter vår oppfatning ikke tatt inn over seg virkeligheten slik den beskrives ute i førstelinjen i dag.

Rusreformen fremstår mer som en reform for legalisering av enkelte rusmidler, enn en avkriminalisering og avstigmatisering av rusavhengige. At politiet roper varsko i denne sammenheng, baserer seg på lang erfaring og god innsikt i utfordringene som kommer som følge av rusrelaterte forhold. Argumentene som brukes i Rusreformen er for ensidig relatert til enkeltindividet, til at de kan vektlegges i større utstrekning. Iverksettelse av reformen vil skape en merbelastning, både administrativ og økonomisk, på offentlig og kommunal sektor som en er nødt til å ta høyde for.

Kort oppsummert har ikke forslaget om rusreform tatt inn over seg de økonomiske konsekvensene av en slik reform. Det må legges en betydelig økonomisk støtte inn i en slik reform – både til politi og helse, hvis en skal ha mulighet for å lykkes. Politiet vil få et ytterligere økonomisk behov gjennom økt arbeidsmengde, og primærhelsetjenesten vil få behov for flere ressurser til å ivareta reformens intensjon - i tillegg kommer behovet for økt kompetanse.

Hvis reformen iverksettes i den utstrekning og med de rammer som er foreslått, er vår påstand at dette er en betydelig forverring av ruspolitikken i Norge.

10. Avsluttende kommentar

Nordland politidistrikt er åpne for at ruspolitikken bør endres og at det bør gis et bedre helsetilbud til rusavhengige. Vi ønsker også at rusavhengige skal få et bedre og mer verdig liv, men det trenger vi verken en rusreform eller en lovendring for å kunne gjennomføre.

Vi er derimot sterkt uenig i forslaget om å avkriminalisere narkotika. Den samfunnsmessige risikoen er for stor, forslaget omfatter alt for vide brukergrupper, grenseverdiene er alt for høye, ordningen er basert på alt for mange samtykker, og vi frykter at politiet vil miste verdifull informasjon som trengs for å bekjempe organisert kriminalitet. Vi er dessuten i tvil om kommunene er rustet til å håndtere dette.

Med hilsen

Heidi Kløkstad

Politimester i Nordland

Dokumentet er elektronisk godkjent uten signatur